

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА
ГНАТЮКА**

Ректор

Богдан БУЯК

27 квітня 2023 р.

**ДОДАТКОВА ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ЗІ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 053 ПСИХОЛОГІЯ**

при вступі на навчання

здобувачів

третього рівня вищої освіти (доктор філософії)

ТЕРНОПІЛЬ – 2023

Загальна характеристика програми вступного іспиту

Програма вступного випробування включає:

1. Пояснювальну записку.
2. Критерії оцінювання знань вступника.
3. Перелік питань.
4. Список рекомендованої літератури для самостійної підготовки до вступного іспиту.

1. Пояснювальна записка

Інтеграція сучасної вищої школи до Європейського освітнього простору у контексті Болонського процесу зумовлює новий підхід до освітньо-наукової підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти. Згідно з Постановою Кабінету міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» під час навчання в аспірантурі здобувач вищої освіти повинен засвоїти компетентності, «достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіти методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провести власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення, та захистити дисертацію». Відповідно це зумовлює високі вимоги до знань та умінь абітурієнтів для здобуття даного рівня вищої освіти.

Програма вступного іспиту розроблена для абітурієнтів, які вступають на навчання для здобуття третього рівня вищої освіти (доктор філософії) за спеціальністю 053 «Психологія», базується на освітній програмі другого рівня вищої освіти (магістр) за відповідною спеціальністю і затверджена ректором

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Зміст програми розрахований на перевірку системи психологічних знань та умінь в контексті наукової спеціальності майбутніх здобувачів третього рівня вищої освіти – «Педагогічна та вікова психологія».

Вступний іспит проводиться в *усній формі*. Екзаменаційний білет складається із 3 питань, зокрема, двох – теоретичних питань та одного – практично-творчого характеру. Час для підготовки до відповіді – 40 хвилин.

Теоретичні питання спрямовані на визначення рівня знань вступників в оволодінні основними поняттями й категоріями психологічної науки, обізнаності із дослідженнями вітчизняної та зарубіжної психології, теоретичними підходами, концепціями. Вони орієнтовані на визначення ступеня сформованості в абітурієнтів умінь аналізу, узагальнення психологічних явищ, визначення їх структури, закономірностей та психологічних механізмів розвитку тощо.

Питання практично-творчого характеру передбачають уміння інтегрувати знання, отримані впродовж вивчення різних теоретичних, прикладних та практичних психологічних дисциплін. Саме такий тип питань дозволяє найбільш адекватно визначити рівень прикладної підготовки кожного абітурієнта, його креативність, уміння мислити і знаходити вихід із проблемних ситуацій. У них яскраво проявляється рівень сформованості практично-професійних навичок та загалом рівень його професійної компетентності.

2. Критерії оцінювання знань вступника

Шкала оцінювання відповідей абітурієнтів на питання теоретичного та практичного характеру розміщується в діапазоні від 124 до 200 балів і розподіляється на п'ять рівнів: 1) високий, 2) достатній; 3) задовільний; 4) низький, 5) дуже низький. Критерії оцінювання представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії оцінювання відповідей абітурієнтів на вступному випробуванні

Рівень	Бальна оцінка	Характеристика відповідей вступника	
		На питання теоретичного змісту	На питання практичного змісту
Високий	190- 200 балів	Абітурієнт дає повну та розгорнуту відповідь на питання білету, демонструє вільне володіння понятійним апаратом, повністю розкриває суть поставленого питання, добре орієнтується у міжпредметних зв'язках, наводить приклади.	Абітурієнт демонструє високі знання розуміння предмету, мети і завдань психологічного дослідження, уміння швидко визначитись з адекватними методами вивчення психічного явища, з описом конкретних психодіагностичних методик і процедурою їх проведення, або техніками психокорекційної чи психоконсультаційної роботи, що повністю відповідають поставленій задачі, підкріплює відповідь прикладами з педагогічної практики.
Достатній	175 – 189 бали	У відповідях допускаються неточності або незначні помилки, проте абітурієнт демонструє розуміння матеріалу, логічно обґрунтовує свої міркування.	Абітурієнт добре орієнтується у проблемній ситуації, визначається з методами та прийомами психодіагностичної та психокорекційної роботи, наводить приклади з власної практичної діяльності, але припускає неточності у описанні процедури проведення психодіагностичного обстеження або психокорекційного чи психоконсультаційного заходу
Середній	160-174 бали	Відповіді на питання білету носять фрагментарний характер, переважно відтворюють знання на рівні запам'ятовування. Знання з предмету є неповними, абітурієнт плутається у визначеннях, втрачає логіку та послідовність розкриття	Абітурієнт допускається помилок у розумінні суті проблемної ситуації, плутається у методах дослідження або виборі психодіагностичних методик та технік психокорекційної чи психоконсультаційної роботи, не наводить приклади.

		питання, не наводить приклади.	
Низький	124-159 бали	Абітурієнт відтворює незначну частину навчального матеріалу, частково розуміє зміст питання білета, його відповідь безпосередньо не стосується поставленого запитання. Він володіє основним термінологічним апаратом дисципліни, демонструє відсутність умінь міркувати, робити висновки.	Абітурієнт недостатньо обізнаний з методами дослідження та практичними навичками їх використання, володінням психодіагностичними методиками, техніками та прийомами психокорекції.
Дуже низький	100-123 бали	Абітурієнт допустив грубі помилки, зовсім не розкрив змісту питання, відповідь відсутня.	Абітурієнт демонструє відсутність знань, практичних умінь і навичок

3. Перелік питань

3.1. Питання для визначення рівня теоретичної підготовки вступника

1. Психологія як наука. Етапи розвитку психології.
2. Поняття про відчуття. Класифікація відчуттів. Чутливість аналізатора і пороги чутливості.
3. Поняття про сприймання, його відмінність від відчуття та їх генетичний зв'язок. Класифікація сприймання.
4. Поняття про пам'ять. Дослідження пам'яті у вітчизняній і зарубіжній психології. Основні процеси і механізми пам'яті.
5. Поняття про мислення як вищу форму пізнавальної діяльності. Види мислення.
6. Поняття про увагу. Фізіологічні основи, види і властивості уваги.
7. Поняття про уяву. Уява, мислення і проблемна ситуація. Види створення образів уяви.
8. Поняття про емоції і почуття. Теорії емоцій.
9. Основні емоційні стани, їх зовнішній вияв. Форми переживань.
10. Проблема волі в донауковий і науковий період розвитку психології. Вольовий акт та його структура.
11. Поняття про темперамент. Типи темпераментів, їх психологічна характеристика. Темперамент та індивідуальний стиль діяльності.
12. Поняття про характер. Характер і темперамент. Характер і здібності. Структура і типологія характеру.
13. Загальна характеристика здібностей людини. Класифікація здібностей.
14. Розвиток психіки в філогенезі. Психіка і нервова система.
15. Мозок і психіка людини: принципи і механізми взаємозв'язку.
16. Психогенетика інтелекту. Взаємодія генотипу і середовища. Типи кореляцій між генотипом і середовищем.
17. Проблема функціональної спеціалізації півкуль головного мозку і їх

білатеральна взаємодія.

18. Загальне поняття про властивості нервової системи.

19. Психіка і свідомість. Свідоме і несвідоме. Основні психологічні характеристики свідомості.

20. Діяльність, її предметний характер, суспільна природа, структура. Управління діями і рухами. Проблема інтеріоризації в психології.

21. Критичні та сензитивні періоди психічного розвитку дитини.

22. Проблема вікової періодизації психічного розвитку у дитячому віці.

23. Основні симптоми криз 3 років і 6 (7) років. Значення для психічного розвитку дитини цих криз.

24. Основні складові психологічної готовності дитини до шкільного навчання.

25. Психологічні особливості періоду ранньої дорослості.

26. Суть та особливості різних підходів до періодизації похилого віку і старості. Схожість та відмінність у цих підходах.

27. Суть особистісної кризи в старості.

28. Соціальна психологія груп. Історія дослідження малих груп у вітчизняній і зарубіжній соціальній психології.

29. Соціальна психологія спілкування. Структура, функції, види та засоби спілкування. Вербальне і невербальне спілкування.

30. Поняття про особистість в загальній і соціальній психології. Теорії особистості. Структура особистості.

31. Я-концепція особистості, її структура. Я-концепція і механізми психологічного захисту.

32. Психологічні умови становлення позитивної Я-концепції особистості.

33. Основні положення гуманістичної психології щодо розуміння особистості.

34. Гордон Олпорт: диспозиційна теорія особистості.

35. Особистість як предмет психологічного вивчення О.М. Леонтьєва.

36. Основні положення програми розвитку психології як самостійної науки, розробленої В. Вундтом.

37. Аналітична психологія К. Юнга.

38. Основні принципи логотерапії В. Франкла.
39. Розвиток психологічних ідей в контексті біхевіоризму.
40. Виникнення і розвиток гуманістичної психології. Характеристика основних концепцій гуманістичної психології (К. Роджерс, А. Маслоу, Г. Олпорт).
41. Основні етапи наукового дослідження. Значення первинної та вторинної інформації на кожному з етапів дослідження.
42. Поняття про методологію, її значення для психологічної науки. Визначення і співвідношення понять: «методологія», «метод», «методика». Класифікація методів психологічного дослідження.
43. Визначення психологічної діагностики як науки. Джерела становлення, передумови виникнення, основні завдання. Загальна характеристика етапу зародження психодіагностики як науки.
44. Поняття про психологічний діагноз. Загальна характеристика видів психологічного діагнозу. Структура та особливості психологічного діагнозу. Сучасні підходи до постановки психологічного діагнозу.
45. Загальна характеристика методів візуальної діагностики: фізіогноміка, конституціональні типології, графологія, дерматогліфіка.
46. Тести, їх особливості та умови ефективного використання. Критичний аналіз тестології. Критеріально-орієнтовані та нормативно-орієнтовані тести, їх порівняльна характеристика.
47. Питальники, їх класифікація і критичний аналіз. Загальна характеристика психометричного підходу до діагностики особистості. Питальники Кеттела.
48. Проективні методики: теоретичні основи, класифікація і критичний аналіз. Загальна характеристика проективного підходу до діагностики особистості. Малюнкові методики у діагностиці особистості.
49. Поняття стандартизації психодіагностичних методик та характеристика її етапів. Вікові, перцентильні та стандартні приведені показники.
50. Поняття про надійність психодіагностичних методик. Вирахування коефіцієнту надійності. Загальна характеристика видів надійності.
51. Поняття про валідність психодіагностичних методик. Основне правило

психометрики. Загальна характеристика видів валідності: змістова, критеріальна, конструктна.

52. Теоретичні та методичні основи вимірювання інтелекту за методикою Д. Векслера. Теоретичні та методичні основи вимірювання інтелекту за методикою прогресивних матриць Дж. Равена.

53. Психокорекція як напрям роботи психолога. Реалізація різних теоретичних моделей у психокорекційній практиці.

54. Характеристика психомалюнка як методу психокорекції.

55. Особливості застосування психодрами у психокорекційній роботі.

56. Ігрова терапія як метод психокорекції. Рольова творча гра як різновид ігрового тренінгу.

57. Застосування засобів мистецтва у психокорекційній роботі. Характеристика арт-терапії.

58. Етичний кодекс психолога. Вимоги до особистості та професійної діяльності психолога в системі освіти.

59. Поняття про обдарованість. Вітчизняні і зарубіжні теоретичні концепції обдарованості.

60. Категорії обдарованих дітей та їх психологічні особливості.

61. Поняття про творчість. Психологічна характеристика творчої особистості.

62. Батьківські установки та стилі сімейного виховання.

63. Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини.

64. Основні етапи планування експериментального дослідження у психології. Завдання експериментатора на кожному з них.

65. Експериментальна вибірка. Основні способи формування експериментальної вибірки.

66. Експериментальні плани. Типи експериментальних планів за критерієм істинності в експерименті.

67. Внутрішня валідність експерименту. Чинники, які загрожують внутрішній валідності.

68. Специфіка класичного (ортодоксального) психоаналізу у трактуванні

психологічних проблем і способів роботи з ними.

69. Особливості діяльності консультанта з точки зору проблемно-орієнтованого підходу.

70. Значення теорії консультування у консультаційній практиці. Види теоретичної орієнтації консультанта.

71. Психологічне консультування. Етапи консультаційної бесіди. Основні завдання кожного з етапів та методи, які доцільно використовувати для їх вирішення.

72. Аналіз спільних факторів, характерних для різних напрямків психотерапії.

73. Характеристика клініко-психологічних інтервенцій.

74. Підліткові поведінкові реакції. Основні види та характеристика.

75. Психологічний супровід дітей з порушеннями у розвитку емоційної сфери: поняття, мета та завдання.

76. Категорії осіб з обмеженими функціональними можливостями як об'єкти психологічного супроводу.

77. Наукове розуміння природи психіки та психічних хвороб. Внесок видатних діячів кожної епохи в розвиток клінічної психології.

78. Визначення соціально-психологічного тренінгу як особливої галузі прикладної психології. Методи соціально-психологічного тренінгу.

79. Принципи організації соціально-психологічного тренінгу.

80. Стадії розвитку тренінгової групи. Криза у розвитку тренінгової групи.

81. Характеристика механізмів психотерапевтичної техніки впливу (конфронтація, інтерпретація та корегуючий емоційний досвід, зворотній зв'язок).

82. Характеристика базових психологічних якостей психотерапевта (інтуїція, емпатія, аперцепція, симпатія, рефлексивність).

83. Суть явища "соціальної інфантильності" та причини його виникнення.

84. Медико-біологічна обумовленість появи відхилень у поведінці підлітків / психічні травми, пост-травматичний синдром, хронічні соматичні захворювання тощо.

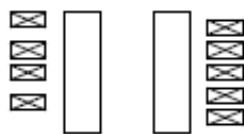
85. Конфлікти між основними базовими потребами підлітків та можливістю їх задоволення.
86. Мета та завдання судово-психологічної експертизи.
87. Основні завдання експертизи психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах.
88. Патопсихологічний експеримент. Принципи побудови патопсихологічного обстеження.
89. Поняття про психічний інфантилізм. Основні види психічного інфантилізму.
90. Поняття про гіпер та гіпоактивність: причини, прояви, способи подолання.

3.2. Питання для визначення рівня прикладної та практичної підготовки вступника

1. Обґрунтуйте комплекс психодіагностичних методик для оцінки психологічної готовності дитини до школи. Розкрийте сутність, мету та особливості використання кожної із запропонованих методик.
2. Підберіть комплекс психодіагностичних методик для визначення стилю управління персоналом. Обґрунтуйте вибір методик та логіку дослідження. Проаналізуйте залежність успіху від стилю управління.
3. Розкрийте технологію формування сприятливого соціально-психологічного клімату в організації (поняття, види соціально-психологічного клімату в організації, діагностичний та корекційно-розвивальний компоненти).
4. Зробіть порівняльний аналіз стилю консультативної діяльності психолога в поведінковому підході і в руслі гуманістичної психології.
5. Запропонуйте власний варіант психограми психолога-консультанта.
6. Зробіть порівняльний аналіз консультування і психотерапії як різних рівнів надання психологічної допомоги.
7. Опишіть алгоритм діагностико-корекційної роботи практичного психолога при несформованості внутрішньої позиції школяра і позитивної мотивації

- учіння.
8. Обґрунтуйте комплекс психодіагностичних методик для дослідження особистості дезадаптованого підлітка. Розкрийте сутність та особливості використання кожної із запропонованих методик.
 9. Зробіть порівняльний аналіз нормативно-орієнтованих та критеріально-орієнтованих тестів в дослідженні інтелекту. Наведіть приклади психодіагностичних методик, розроблених у рамках цих підходів. Розкрийте сутність кожної із запропонованих методик.
 10. Обґрунтуйте систему психологічної допомоги, спрямовану на корекцію емоційної сфери дітей дошкільного віку. Зазначте мету, основні завдання запропонованих заходів, вкажіть, для корекції якого порушення вони ефективні.
 11. Чому в контексті реалізації концепції Нової української школи актуалізується проблема формування у школярів бажання та вміння вчитися? Проаналізуйте вікову динаміку формування вміння самостійно вчитися в умовах шкільного навчання.
 12. Розкрийте зміст поняття «психологічна компетентність вчителя». Якими психологічними знаннями, вміннями і навичками, на вашу думку, має володіти сучасний вчитель? Відповідь обґрунтуйте. Наведіть приклади з педагогічної практики.
 13. Зробіть психологічний аналіз впливу монологічного та діалогічного педагогічного спілкування на особистісний розвиток учнів. Розкрийте зміст чинників, які перешкоджають діалогічному педагогічному спілкуванню. Запропонуйте шляхи їх усунення.
 14. Зробіть порівняльний аналіз авторитарного, демократичного та ліберального стилів сімейного виховання дітей. Які позитивні та негативні риси їм властиві? Наведіть приклади з практики. Розробіть психологічні поради батькам з метою успішного виховання дітей.
 15. Чи погоджуєтесь Ви з наступним твердженням, висловленим А. Адлером: «Почуття неповноцінності може мати і позитивну дію, як на рівні

- індивіда, так і на рівні соціуму, оскільки саме з ним пов'язане постійне прагнення до переваги». Відповідь обґрунтуйте.
16. Проаналізуйте модель практики консультування, запропоновану К. Роджерсом. Виокреміть її сильні та слабкі моменти.
 17. Обґрунтуйте вислів відомого німецького психолога Г. Еббінгауза «Психологія має тривале минуле, але дуже коротку історію». Чи погоджуєтесь Ви з цим твердженням?
 18. Складіть орієнтовну програму психологічної допомоги дівчині-підлітку з істероїдним типом акцентуації характеру.
 19. Складіть орієнтовну програму психологічної допомоги дівчині-підлітку з гіпертимним типом акцентуації характеру.
 20. Складіть орієнтовну програму психологічної допомоги дівчині-підлітку з нестійким типом акцентуації характеру.
 21. Складіть орієнтовну програму психологічної допомоги дівчині-підлітку з демонстративним типом акцентуації характеру.
 22. Опишіть основні психологічні відмінності та шляхи розвитку конструктивного і деструктивного міжособистісного конфлікту. Наведіть приклади.
 23. Розробіть психологічні поради для батьків щодо правильних способів реагування на страхи своєї дитини дошкільного віку.
 24. Розробіть психологічні рекомендації вчителю початкових класів, який працює з гіперактивними учнями.
 25. Опишіть процедуру психологічного консультування подружніх пар, що мають проблеми спілкування (в руслі біхевіорального підходу).
 26. Опишіть, які стосунки мають місце між людьми, якщо при організації спілкування вони розмістилися в просторі наступним чином:

27. Опишіть, які стосунки мають місце між людьми, якщо при організації

спілкування вони розмістилися в просторі наступним чином:

28. Запропонуйте проєкт ігрової кімнати для корекційно-розвивальної роботи психолога з дошкільниками.
29. Проаналізуйте консультативну ситуацію (опис ситуації додається). Визначте локус скарги клієнта і опишіть алгоритм роботи психолога-консультанта під час першого інтерв'ю.
30. Зробіть психологічний аналіз педагогічної ситуації (опис ситуації додається). Визначте алгоритм і види роботи шкільного психолога та розробіть психолого-педагогічні рекомендації клієнтам.

4. Список рекомендованої літератури для самостійної підготовки до вступного іспиту

1. Андрійчук І.П. Математична статистика для психологів: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2011. 132 с.
2. Бондарчук О.І. Експериментальна психологія: Курс лекцій. К.: МАУП, 2003. 120 с.
3. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2001. 96 с.
4. Бочелюк В.Й. Бочелюк В.В. Методика та організація наукових досліджень із психології: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 360 с.
5. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: навчальний посібник. К.: Четверта хвиля, 2004. 256 с.
6. Власова О.І. Педагогічна психологія: навчальний посібник. К.: Либідь, 2005. 400 с.
7. Волянська О.В. Ніколаєвська А.М. Соціальна психологія: навчальний посібник. К.: Знання, 2008. 275 с.
8. Галян О.І. Галян, І.М. Експериментальна психологія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2012. 400 с.
9. Говорун Т.В. Кікінежді О.М. Гендерна психологія: навчальний посіб. К.: Академія, 2004. 308 с.
10. Головатий М. Ф. Політична психологія: навчальний посібник. – К.: МАУП, 2006. 400 с.
11. Гончарук П.А. І.В. Сингаївська. Загальна психологія: пропедевтика: модульний підхід. К.: Крок, 2009. 220 с.
12. Джелалі В.О. Психологія вирішення конфліктів: навч. посібник. Х. К.: ТОВ «Р.И.Ф.», 2006. 320с.
13. Джонсон Д. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. К.: Видавничий дім „КМ Академія”, 2003. 285 с.
14. Дуткевич Т.В. Конфліктологія з основами психології управління: навчальний посібник. К.: ЦНЛ, 2005. 456 с.

- 15.Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія. К.: Центр учбової літератури, 2009.
- 16.Збірник тестів для державної атестації бакалаврів психології / З.М.Адамська, І.П.Андрійчук та ін. / за заг. ред. Г.К. Радчук. Тернопіль, ТНПУ ім.В.Гнатюка, 2017. 234с.
- 17.Клименко В.В. Психологія творчості: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 480 с.
- 18.Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції: навчальний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 384 с.
- 19.Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
- 20.Ложкін Г.В., Пов`якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. К.: ВД «Професіонал», 2007. 416 с.
- 21.Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 360 с.
- 22.Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л., Піскун В.М. Основи дитячої патопсихології: навчальний посібник. К.: Перун, 1996. 464 с.
- 23.Москаленко В.В. Соціальна психологія: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
- 24.Нагаєв В.М. Конфліктологія: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 198 с.
- 25.Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: підручник. К.: Академвидав, 2005. 448с.
- 26.Основи практичної психології: підручник / В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева та ін. К.: Либіль, 1999. 536 с.
- 27.Павелків Р.В. Вікова психологія: підручник. К.: Кондор, 2011. 469 с.
- 28.Предко О.І. Психологія релігії: підручник. К.: Академвидав, 2008. С.223-227.
- 29.Психологія сім'ї: навчальний посібник / за заг. ред. В.М. Поліщука. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 239 с.

30. Радчук Г.К., Кормило О.М. Диференціальна психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Тернопіль: ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2009. 424 с.
31. Роменець В.А., Маноха І.П. Історія психології ХХ століття. К.: Либідь, 1998. 988 с.
32. Руденко В.М., Руденко Н.М. Математичні методи в психології. К.: Академвидав, 2009. 384 с.
33. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: підручник. К.: Академвидав, 2005. 360 с.
34. Савчин М.В. Педагогічна психологія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2007. 424 с.
35. Соціально-психологічна профілактика порушень адаптації молоді до повсякденного стресу: методичні рекомендації / за наук. ред. Т. М. Титаренко. К.: Міленіум. 84с.
36. Технологія тренінгу / упоряд.: О.Главник, Г. Бевз; за заг.ред. С.Максименко. К.: Главник, 2005. 112 с.
37. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. К.: Либідь, 2003. 376 с.
38. Титаренко Т.М. Кризове психологічне консультування. К.: Главник, 2004. 96 с.
39. Цимбалюк І.М. Психологія спілкування: навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2007. 464 с.
40. Шпак М.М. Психологічна служба в закладах освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2008. 140 с.
41. Шпак М.М. Психологія розвитку емоційного інтелекту молодших школярів: монографія. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. 372 с.
42. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2004. 679 с.